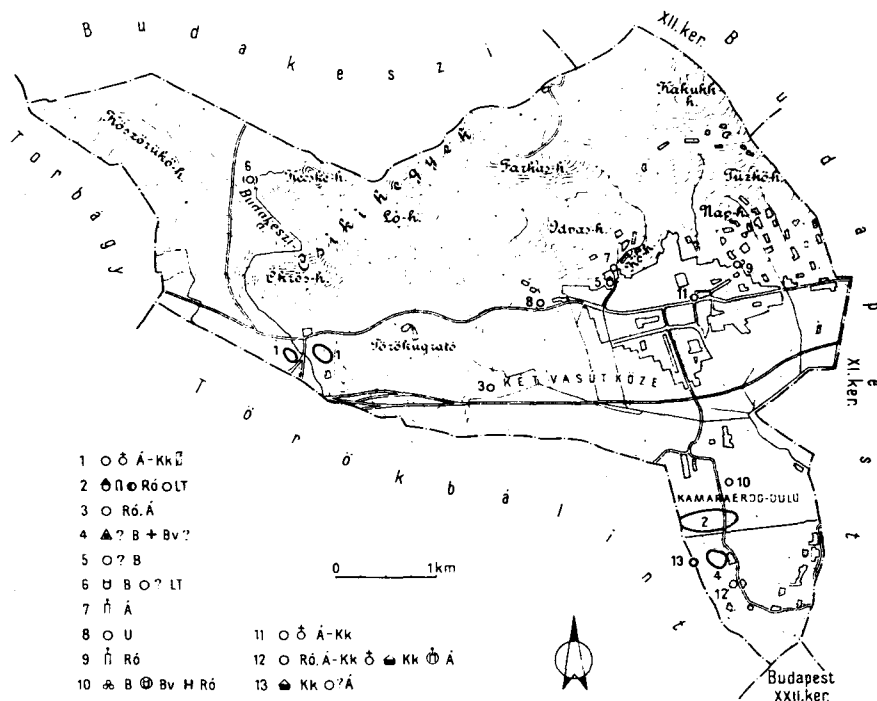

5. BUDAÖRS (budai járás, 2328 ha)

A Budai-hegység Szabadság-hegy-csoportja és a Tétényi-fennsík között fekszik a Budaörsi-medence. A falut É-ről határoló 250—450 m magas, részben kopár mészkőhegyek oldalán kevesebb tölgy és kőriserdő, továbbá nagy kiterjedésű szőlők vannak. Nagyonbár szőlővel van beültetve a Tétényi-fennsík É-i, 130—210 m magas lejtője és a medence magasabban fekvő (130—140 m) része is. A Hosszúrétí-árok völgyében és a 125—130 m magasán fekvő, viszonylag lapos, vizenyős, források területen szántóföldek és rétek vannak. Az utóbbi évek ipari és lakóházépítkezései jelentős mértékben összezsugorították a terepbejárásokra alkalmas területet.

5/1. CSIKI-PUSZTA: ○ Ő Á—Kk Ő

A Budakeszi-árok (Csiki-patak) két partján 120×200 m-es és 160×80 m-es területen kevés jellegtelen fehér és szürke középkori edénytöredéket találtunk. (*Dinnyés—Hellebrandt—Tettamanzi*, 1970; *Torma*, 1979.) A lelőhely ÉK-i részén, a Liliom utcában 1975-ben építkezés során embercsontokat találtak. Lelőhelyünk környékén, talán tőle É-ra, a terepbejárás számára hozzáférhetetlen területen feküdt a középkori pilis megyei Csik

(Csek) falu, amelynek emlékét a Csiki-pusztta és a Csiki-hegyek őrizték meg.

Csek (Chek, Cheek) falu neve pusztta személynévi eredetű.¹ 1296-ban már templomos hely volt (1. alább). A Buda környéki szőlőtermelő falvak közé tartozott. 1346-ban Veydner Hannos budai polgár Csek faluban egy szőlőjét átengedi vejének, (Becsei) Töttös királyi ajtónálló fiának.² 1395-ben a király meghagyja az esztergomi káptalannak, hogy az Örs és Csik (Chyk) birtokon lakó királyi jobbágyoktól ne követeljenek tizedet, mert ezáltal a két falu esetleg elnéptelenedik.³ 1404-ben Keszei Péter budai polgár Márton örménynek zálogosított el egy csiki szőlőt.⁴ 1528-ban I. Ferdinánd néhai Bíró Orbán és Mihály cseki kőházát Miklós volt visegrádi várnagynak adta.⁵

A török kor elején elnéptelenedett, 1546-ban pusztta, de 1559-ben 32 lakosát, 1562-ben pedig 22 lakosát írták össze.⁶ 1592-ben már ismét pusztta,⁷ később sem szerepel a lakott helyek között. A XVIII. századtól Budaörs pusztája.

Temploma királyi alapítású volt, mert 1296-ban Miklós cseki plébános is igazolta, hogy dézsmája az esztergomi érseket illeti.⁸ A veszprémi püspök és az esztergomi érsek között folyó XIV. századi tizedperben (vö. 5/11. sz. lelőhely) Caek is részt vett.⁹ A

középkori templom alapfalai 1725-ben még látszó-
tak, a templom köveit a törökök Budára szállították.¹⁰

¹ Kiss 1978; 163—164 (Caiki-hegyek címszónál) * OL DI. 76807. — Zichy okmt. II. 209—210. — Bártfai Szabó 1938, 297. reg. * EKL 45—1—11. — Bártfai Szabó 1938, 474. reg. * OL DI. 8048. — Bártfai Szabó 1938, 497. reg. — Zeigm. Okm. II/1. köt. 3092. reg. * Lib. reg. I. 111. — Bártfai Szabó 1938, 1485. reg. * Káldy-Nagy 1971, 39. — Káldy-Nagy 1977, 75. * OL Neoregistr. processus nr. 471. pag. 418—421. * EKL 45—8—9. — Mon. Eocl. Strig. II. 390. — Bártfai Szabó 1938, 151. reg. * Történetét l. Jankovich 1959, 84—85. ¹⁰ PÁL Acta Pol. Misc. An 1725. No. 15. — Pest m. műemlékei I. 285.

5/2. KAMARAERDŐ-DŰLŐ: ♂ □ ○ Ró ○ LT

A Pistáli-réten keresztül folyó patak É-i oldalán emelkedő alacsony dombháton sok követ és tegulát figyeltünk meg. Láttunk egy 100 × 80 × 20 cm-es faragott követ is, ami sztléle bázisa lehetett. Néhány terra sigillatátöredéket és különféle fazékperemet gyűjtöttünk.¹ (Topál, 1972.)

A lelőhelyen Kaba Melinda 1963—1965-ben végzett leletmentést. A mélyszántás több római kori épületet bolygatott meg, amelyekben hypocaustumok helyiségek is voltak. Sikerült két összefüggő épület helyiségeit tisztázni és egy kelta eraviszkusz lakógödrtől feltárni.² Egy összetört hombárban 2234 ezüst éremből álló, a III. század közepével (Valerianus) záruló leletet találtak.³

Az 1970-es évek elején Onestyák Gábor törökbalinti lakos egy oltárkövet szántott ki a lelőhely ÉNy-i szélén. Anyaga budakalászi mészkő. Abacusa hiányos. Mag.: 83, szél.: 29, vast.: 21 cm. Betűmagasság: 2,9—3,5 cm. Helyenként erősen megrongálódott felirata (1. sor a párkányon):⁴ TER(ra)E M(atr)M(arcus) ANT(onius) VIC(TOR)RIN[VS]/ II VIR CO(L)ONIAE/AQ(uincensium) CVM/ VLP(ia) SPEC(TATA) CO(NIVGE) [V(otum) S(olvit)] L(ibens) M(erito). A III. század első felében készülhetett.

¹ SZFM 74.95.1—13. * MNM Adattára 220/1964.XV; 157/1965.XIII; 111/1966.X. — Rég.kut. 1963, 27; 1964, 26; 1965, 21. — BTM 66.3.1—803; 64.6.1: női fej dombormű. * Rég.kut. 1963, 27; említi Fitz 1978, 187, 332. * SZFM 78.117.1.

5/3. CSIKI-SZŐLŐK: ○ Ró, A

A községtől DNy-ra mintegy 1100 m-re, a Törökugrató nevű domb K-i lábánál folyó kis ér D-i partján, ártérből kiemelkedő kis dombház egy pontján igen kevés cserepet gyűjtöttünk: egy szürke, vonalozásokkal díszített kiugró peremű római kori,¹ valamint egy vörös, kavicsos anyagú Árpád-kori² töredéket. (Tettamanti—Topál, 1972.)

¹ SZFM 74.96.1. * SZFM 74.96.2.

5/4. KAMARA-ERDEI TÖRZSGYÜMÖLCSÖS; ▲? B + Bv?

A Törökbalint-Hosszúréti árok D-i partja felett emelkedő dombot három oldalról meredek lejtő határolja, D-i oldalán pedig egy kb. 100 m hosszú,

7,5 m mély, 20—25 m széles árok választja el a dombház folytatásától. A minden bizonnyal mesterséges árkot az újkori gyümölcsös teraszok erősen megrongálták. A zártkertek miatt a lelőhelyen csak kevés cserepet tudtunk gyűjteni: a kavicsos anyagú, sűrűn bekarcolt vonaldíszítésű oldaltöredék, a simított felületű, kihajló peremtöredék és a befésült díszítésű töredék a vatyai kultúrához sorolható.¹ (Tettamanti—Topál, 1975.)

A lelőhely részben a kamaraerdei törzsgyümölcsös egykori területén fekszik, talán innen származnak az MNM-nek 1908-ban beadott óskori edények.² 1935-ben a kamaraerdei árva ház igazgatója adott az MNM-nek három edényt.³ Az MNM-ben őrzött leletek közül a nagyrévi kultúrához sorolható egy áttört talpú, bekarcolt geometrikus mintával díszített, függeszthető edényke.⁴ A vatyai kultúrához tartozik 3 füles bögre; egy kihajló, széles nyakú, összeszűkülő aljú, egyfülű tál,⁵ valamint egy fordított csonkakúp alakú, kicsücskösödő peremű tál és egy ansa lunata füles, kettős kúpos teste felső részén girlandmintával díszített korsó.⁶ A két utóbbi edény a kultúra késői szakaszát képviseli. Egy megnyúlt testű, peremből kiinduló fülvű miniatűr bögre késő bronzkori(?)⁷

¹ SZFM 76.111.1—4. * MNM 134/1908.1—8. * MNM RÓ 32/1935.1—3. * MNM RÓ 32/1935.1. — Tompa 1942, 52. — Kalicz 1955, 56. * MNM 134/1908.2, 4—6. — Tompa; 1942, 52. * MNM 134/1908.7; MNM RÓ 32/1935.3. A korsó nincs meg, csak leltárkönyvi rajza, illetve Tompa 1942, 52., XI. t. 16. alapján ismert. * MNM RÓ 32/1935.2. — Tompa 1942, 52.

5/5. KÁLVÁRIA-DOMB: ○? B

A község É-i részén levő dombon Petneházy Zalánna egy világosszürke felületű, homokos anyagú, nagyméretű, bronzkori (vatyai kultúra?) edénynek peremből induló szalagfülvű töredékét találta.¹ A köves domb felületét borító humuszréteg szinte teljesen lekopott, csak a dombtetőn maradt meg foltokban 5—10 cm vastag humusz, ebben nem találtunk leleteket. (Holport—Torma, 1976.)

¹ SZFM 76.112.1.

5/6. RUSTEN-WIESEN: Ū B ○? LT

A Budakeszi-árok Ny-i oldalán emelkedő dombon 1954-ben lövészárkok ásáskor urnatemetőt bolygattak meg.¹ Az MNM-ben őrzött urna-, tál- és bögre-töredék valószínűleg egy sírból származik és a vatyai kultúra korai szakaszára keltezhető.² A lelőhelyen állítólag késő kelta cserepek is voltak.³

¹ MNM Adattára 266.B.IV. Gazdapusztai Gyula jelentése. — Rég.kut. 1954, 94. old. tévesen későbronzkori urnasírokra ír. * MNM RÓ 65.4.1—5. * Vö. 1. lj.

5/7. CSAP UTCA 4.: Ū A

1966-ban a község É-i részén, a Kálváriától É-ra levő Csap u. 4. sz. telken gödörásás közben XI. századi, állítólag É—D-i tájolású, csontvázas női sírt dúltak fel. Leleteit (ólom hajkarika töredéke;

zárt, lapos háromszög átmetszetű bronz gyűrű; dudoros, zárt bronz gyűrű; fonott-állatfejes karperec utánzó öntött, zárt bronz karperec (Petneházy Zaláné mentette meg.¹ (44. t. 2—3, 15.)

¹ SZFM 75.46.1—4.

5/8. BELTERÜLET: ○ U

1967-ben a község belterületének Ny-i szélén, a domboldal K-i lejtőjén a Mechanikai Művek lakótelepének építésekor a vonaldíszes kerámia népének települését bolygatták meg. A pinceszászkor egy nagyméretű élelemtároló edény került elő, Vékony Gábor pedig ujjbenyomásos, körömcspéses, bütyökfogóval ellátott töredékeket gyűjtött.¹ A budaörsi iskola közvetítésével az MNM-be került zselizi díszítésű edény valószínűleg erről a lelőhelyről származik.²

¹ MNM Adattára 347/1967.XXI. ² MNM RÓ 70.1.1.

5/9. RÓZSA UTCA 7.: ű R6

1959-ben a belterület ÉK-i részén, a Rózsa u. 7. sz. telken, gödörásás közben római kori téglasírt találtak kb. 150 cm mélységben, a lakóépület Ny-i végétől kb. 6 m távolságban. B. Thomas Edit megfigyelései szerint az eredetileg is bolygatott sír Ny—K-i tájolású volt, melléklet nem került elő.¹

¹ MNM Adattára 65/1960. II.; Rég.kut. 1959, 36.

5/10. VASÚTÁLLOMÁS (KAMARAERDŐ-DŰLŐ, HUNGAROFRICT): ♂ B ⊕ Bv H R6

A Törökbálint—Hosszúréti-árok É-i oldalán emelkedő alacsony dombhát 1967-ben egy gömbhasú, tölcéses nyakú edényben bronzkarperecekből és korongdíszekből álló kincslet látott napvilágot.¹ Kőszegi Frigyes a leletgyűttest a középső bronzkorra keltezi.

Ugyanitt a Hungarofruct hűtőházának építésekor az urnasíros kultúra temetőjének sírjai kerültek elő. A kőkerítéssel övezett sírokban a kultúra legvégére utaló kerámia volt.² Ehhez a temetőhöz tartozhatott az a kis urna, két bögre és behűzőt peremű tál, amelyeket 1963-ban találtak a Vörös Csillag TSz Kamaraerdő-dűlői földjén.³

A hűtőház műhelyének alapozásakor É—D-i alapárookban 50 cm mélyen előkerült római kori hamvasztásos sírt Szirmai Krisztina tárt fel. A sírban két db téglaszínű korsó, vaslemeztöredékek, szög, mécses, szürke szemcsés házikerámia-töredékek és elszenesedett csontmaradványok voltak.⁴ A temetkezés a közeli 5/2. sz. villához tartozott.

¹ BTM Leltározatlan. — Bud.Rég. 23(1973)258. — Kőszegi 1969, 36.1a.36—37. oldalon a leletek fényképével. 258.

² Bud.Rég. 23(1973) 259. — A leletanyag restaurálatlan és leltározatlan a BTM-ben. ³ MNM RÓ 64.37.1; 39.1—3.

⁴ BTM Leltározatlan. — Bud.Rég. 23(1973) 271.

5/11. BELTERÜLET: ○ Ő A—Kk

A topográfiai viszonyok alapján valószínű, hogy a középkori Őrs a mai falu helyén feküdt, a be-

építettség és a sok újkori törmelék miatt azonban terepbejárásaink eredménytelenek voltak. (*Diny-nyés—Torma*, 1978.) Leletanyag hiányában nem ismerjük a korát annak a kb. 1 m széles, apró mészkövekből rakott, É—D-i irányú falszakasznak sem, amelyet az Arany J. u. 17. sz. ház DK-i sarka előtt (a r.kat. templomtól D-re 200 m-re) találtak 1,5 m mélyen. (*Tettamanti*, 1979.)

Őrs (Ewrs, Wrs, Vrs, 1575: Buda Eörs) neve vagy törzsnévből, vagy pusztaszemélynévből keletkezett.¹ A szőlőtermelő pilis megyei falu középkori történetéről igen keveset tudunk. 1236-ban már templomos hely volt (l. alább). Az 1282. évi adatot, ami szerint a telki apátság (32/1. sz. lelőhely) a Peslev hegyen fekvő kecskekőörsi (Kechkekors) szőlejét eladta a budaalsóvárosi Sink fia, Pálnak, csak feltételesen vonatkoztathatjuk lelőhelyünkre.² 1395-ben Zsigmond király meghagyja az esztergomi káptalannak, hogy az örsi és csiki (5/1. sz. lelőhely) királyi jobbágyoktól ősi kiváltságaik ellenére ne követeljenek tizedet, mert ezáltal a két falu esetleg elnéptelenedik. Az örsi hospeseket ennek ellenére 1396-ban kötelezték az Őrs-hegyen termett bor dézsmájának megfizetésére.³ 1420-ban Jakab budai polgár adósságai fejében egy örsi szőlejét is átadta Cap-i Miklós fia, András özvegyének, Annának.⁴ 1527-ben I. Ferdinánd a néhai Ádám diák két örsi szőlőjét adományozta el.⁵

A török kor első felében még lakott hely volt. 1546-ban csak 3 lakosát írták össze, 1559-ben viszont 61, 1562-ben pedig 56 lakossal szerepel a defterben.⁶ 1579-ben is a kiemelkedően magas jövedelmű (48118 akcse) helyek közé tartozott.⁷ 1575-ben Musztafa budai basa arról panaszkodik, hogy a budaörsieket is szolgálatra kényszerítik a tatai várépítéshez.⁸ Őrs az 1588. évi dikajegyzékbe portaszám nélkül került be,⁹ de 1592-ben lakosai 16 Ft-ot fizettek a komáromi várhoz.¹⁰ 1596-ban vált lakatlanná, amikor Pálffy Miklós esztergomi kapitány Budaörs és Budakeszi (4/6. sz. lelőhely) teljes lakosságát — állítólag 755 embert — átköltöztette Esztergom és Érsekújvár közé.¹¹ A tizenöt éves háború után a lakosságnak legalábbis egy része visszaköltözött, mert 1608-ban az óbudaiakkal együtt a budaörsiek is tiltakoztak a Vácra való adózás ellen.¹² Ez az utolsó adatunk Budaörs lakosságra a török korban.

Királyi kápolna eredetű temploma igen gyakran szerepel az oklevelekben. 1236-ban IV. Béla a kelenföldi Szent Gellért egyházat a hozzátartozó örsi Szent Márton és a sasadi (Bp. XI. ker.) Szent András kápolnával együtt a bélakúti cisztercita monostornak adta.¹³ 1265-ben a veszprémi püspök ez ellen tiltakozott.¹⁴ 1269-ben a király visszaadta az örsi templomot a veszprémi püspökségnek.¹⁵ 1295-ben a veszprémi püspök az örsi tizedet is bérbe adja.¹⁶ 1296-ban Pál örsi plébános több más plébánossal együtt igazolja, hogy a királyi és királynői egyházak és kápolnák dézsmája az esztergomi érseket illeti.¹⁷ 1318-ban a veszprémi püspök ez ellen tiltakozott, ezzel kezdetét vette a század végéig tartó per a sasadi, örsi és csiki (5/1. sz. lelőhely) tizedek miatt.¹⁸ Az 1332—1337. évi pápai

tizedjegyzék Őrsöt 20 márka jövedelemmel az esztergomi főegyházmegyénél sorolja fel.¹⁹ 1390-ben Zsigmond a sasadi és őrsi plébánia kegyuraságát az esztergomi káptalannak adományozta,²⁰ ezt a pápa több ízben (1391, 1400, 1425) megerősítette.²¹

A középkori templom alapfalai 1725-ben még láthatók voltak, köveit a török időkben Budára vitték. A XVIII. sz. elején talán középkori alapokon épült fel az 1801-ben kibővített templom.²²

¹ Kiss 1978, 50. (Alsóörs címszónál), a kérdés irodalmával.
² OL DI. 1130. — Bártfai Szabó 1938, 104. reg. (Számításba jöhet Óbudaörs — Bp. III. ker. is). ³ EKL 45—1—11. — Cod. Dipl. X. 2. 283. — Bártfai Szabó 1938, 474. reg. — Zeigm. Okm. I. 3951. és 4282. reg. ⁴ OL DI. 64201. — Bártfai Szabó 1938, 586. reg. ⁵ Lib. reg. I. 71. — Bártfai Szabó 1938, 1479. reg. ⁶ Káldy-Nagy 1971, 52—53. — Káldy-Nagy 1977, 66. ⁷ Velics—Kammerer 1886—1890, I. köt. 322. ⁸ Takács—Eckhart—Szekfi 1915, 77. ⁹ OL Reg. dicarum Com. Pilis. — Bártfai Szabó 1938, 1715. reg. ¹⁰ OL Neoregistr. processus nr. 471, 418—421. — Gárdonyi 1945, 587. ¹¹ Gárdonyi 1936, 22. ¹² OL Neoreg. acta fasc. 268. No. 3. — közli Gárdonyi 1936, 31—32. ¹³ EKL 66—2—10. — Mon. Eccl. Strig. I. 316. — Bártfai Szabó 1938, 22. reg. — Ugyanerről: Bártfai Szabó 1938, 26. reg. ¹⁴ Uo. — Bártfai Szabó 1938, 51. reg. ¹⁵ Veszprémi kápt. magánlevéltára. Epp. decimae Budenses 3. — Bártfai Szabó 1938, 59. reg. ¹⁶ Uo. Epp. decimae Budenses 5. — Bártfai Szabó 1938, 146. reg. ¹⁷ EKL 45—1—3. — Bártfai Szabó 1938, 151. reg. — Bakács 1982, 258. reg. ¹⁸ A per történetét részletesen l. Jankovich 1959, 84—85. ¹⁹ Mon. Vat. I/1. 182. ²⁰ EKL 45—1—9. — Bártfai Szabó 1938, 460. reg. ²¹ 1391: EKL 44—2—13. — Zeigm. Okm. I. 2210. reg. — 1400: EKL 44—3—2. — Zeigm. Okm. II/1. 240. reg. — 1425: Mon. Vesp. IV. CCCL. okl. ²² Pest m. műemlékei I. 286.

5/12. KAMARAERDŐI TÖRZSGYÜMÖLCSÖS: ○ R6, A — Kk ○ Kk ○ A

A Törökbálint—Hosszúréti-árok D-i oldalán emelkedő domboldalon és dombtetőn létesített törzsgyümölcsös területének közelebről ismeretlen pontjáról 1908-ban¹ és 1909-ben² kapott leleteket az MNM. 1958-ban Schreiber Rózsa és Gyürky Katalin végzett leletmentést a Kertészeti és Szőlészeti Főiskola törzsgyümölcsösében.³

A leletmentésen néhány kora római („romanizált kelta”) cserép is előkerült.⁴ Az 1909-ben beadott tárgyak között IV. századi érmek (II. Constantinus és meghatározhatatlan uralkodók) is vannak.⁵

1958-ban talajforgatás közben 10 sírt pusztítottak el, majd Schreiber Rózsa két DNy—ÉK-i tájolású kora Árpád-kori sírt tárt fel S-éggű hajkarikákkal és aranyozott bronzpitykével.⁶

A síroktól Ny-ra 7—10 m-re szórványosan elhelyezkedő XIII—XV. sz.-i cserepek és vastárgyak (kulcs, zabla, patkó, sarkantyú) kerültek elő a már korábban is forgatott földből.⁷ Ettől DK-re Gyürky Katalin tört kőből rossz minőségű habarccsal kötött, helyenként teljesen kiszedett alapfalrészleteket tárt fel. Az épületomladékban középkori téglák és vasszegek is voltak.⁸

A korábbi leletek nagy része szintén középkori: Az 1908-ban az MNM-be került, ma már részben elveszett, ill. nem azonosítható leletanyagból⁹ a XI—XII. század fordulójára keltezhető a kúpos tuskéjú sarkantyú,¹⁰ XII—XIII. századi a karikás

és a csónak alakú fülű, egyszerűen tagolt tollú vas kulcs;¹¹ a sárgásfehér, kézikorongolt, gallérszerű peremű, spiráldíszű edény¹² XIII. századi; valószínűleg Árpád-kori a bronz lemezből készített tál töredéke¹³ is. A XV. századra keltezhető: az X alakú rudacsákkal díszített fülű és rozetta-fülű kulcsok,¹⁴ a csillagtarajos sarkantyúk,¹⁵ a különböző méretű kések,¹⁶ XV—XVI. századiak az ún. keleti típusú lópatkók,¹⁷ a széles, ovális talpalójú, enyhén ívelt szárú kengyel¹⁸ és a hengeres testű lakat.¹⁹

1909-ben római kori és újkori pénzekon kívül középkori érmeket is kapott az MNM: IV. István réz érmét és egy szlavón denárt,²⁰ I. Lajos, II. Ulászló, I. Miksa denárt,²¹ II. Ferdinánd 1624-es veretű stájer 3 krajcárosát.²²

A lelőhelyet a középkori Horhi (Horhy) faluval azonosítjuk. Lokalizálását a török adóösszeírások tették lehetővé: 1546-ban és 1559-ben Budánál írták össze Korcsolás Péter és a budai papok majorságát, amelynek egyik oldala a „... város külső részével, egy-egy oldala Kánya pusztja és Csun pusztja határával és egy oldala Eben nevű pusztja határával szomszédos.” Az 1562. évi összeírásból derül ki, hogy ez a majorság Horhi pusztán volt.²³ A középkori Kána és Csót (Bp. XI. és XXII. ker.) helyén fekvő puszták, valamint Eben (Törökbálint, 36/24. sz. lelőhely) egyértelműen lelőhelyünkre lokalizálják Horhit, amelyről az 1580. évi defterből azt is megtudjuk, hogy Őrs (5/11. sz. lelőhely) közelében feküdt.²⁴

Horhi neve a szakadék, mélyút jelentésű magyar horh szóból származik.²⁵ 1300-ban az erdélyi káptalan sikerrel perelte el Hurhyt Rudolf budai polgár fiától, Miklóstól, aki pedig már húsz évvel előbb is birtokosa volt.²⁶ További birtoklástörténete megegyezik Tárnokéval (31/9. sz. lelőhely). 1335-ben a király megengedte Wlwing ispán budai polgárnak, hogy Horhy, Tárnok és Szentersébet Pest megyei birtokokat lányára és unokáira hagyassa.²⁷ 1421-ben Gyulai István fia, Mihály Horhi felerészét is átengedte nővérének Somi András fia, Tamás feleségének.²⁸ 1513-ban többek között Pelsőci Bebek János neje (Somi Józsa leánya) is tiltakozott az ellen, hogy a király a Pilis megyei Horhit Katalin testvéreinek, Somi Jósza Gáspárnak adja.²⁹ Ennek ellenére Somi Gáspár birtokába került, mert 1513-ban és 1515-ben Somi Gáspár zálogügyleteiben szerepel.³⁰ A Somiak mellett más birtokosai is voltak. 1466-ban Várdai István kalocsai érsek birtokai között Horhi (Borhy) is szerepel.³¹ 1467-ben a Serkei Lorántfiak panaszkodtak, mert a Szapolyaiak többek között Horhit is elfoglalták.³² 1487-ben Szécsi János zálogosította el.³³ 1507-ben Hassaghi István özvegyét, Katalint (ékkor Krassófi Orbonáz Györgynét) akarták többek között Horhi egy negyed részébe beiktatni, de Endrédi Somogy Imre ennek ellentmondott.³⁴

1518-ban Vasdinnye Vas Mátyás (Somi Dorotya férje) és Héderváry István (Vas Mátyás veje) eladják Tárnokot és Horhi részirtokukat Ákosházy Sárkány Ambrusnak.³⁵ Sárkány Ambrus 1519-ben horhi udvarházát (l. még alább) eladta

Batthyány Benedeknek és családjának,³⁶ ugyanezt I. Ferdinánd 1528-ban mint a Hédervári Ferenctől elvett Bakyth Pálnak és családjának adta.³⁷

Horhi a török kor legelején válhatott lakatlanná, az 1546., 1559., 1562. évi összeírásokban már pusztaként szerepel.³⁸ A XVIII. századra emléke teljesen elenyészett.

Budaörs 1766-ban készült térképén lelőhelyükön egy Rudera feliratú négyszögletes romot ábrázolnak, ettől ÉNy-ra kb. 500 m-re egy nagyobb méretű, négyzet alakú, Rudera Castelli feliratú épületmaradvány (5/13. sz. lelőhely) látható. Utóbbin halad keresztül Budaörs és Csik mesterségesen meghúzott határa.³⁹ A két rom valamelyikét az 1515-ben, 1519-ben és 1528-ban említett nemesi kúriával azonosíthatjuk, amelyet 1519-ben Sárkány Ambrus 300 Ft-ért adott el.⁴⁰ (64. t. 2.)

Templomos hely volt, 1334-ben Pál horhi (Horky) plébános 4 garas pápai tizedet fizetett.⁴¹ 1478-ban János horhi plébánost említik.⁴²

¹ MNM 33/1908.1—30; 134/1908.9—44. ² MNM 2/1909.1—11; 3/1909.1—12. ³ BTM Adattára L-119/1958.; Rég.kut. 1958, 56.; Bud.Rég. XIX(1959) 265. ⁴ BTM Leltározatlan; Rég.kut. 1958, 56. ⁵ MNM 2/1909.1—4., 7. ⁶ BTM Leltározatlan — Rég.kut. 1958, 56.; Bud.Rég. XIX(1959) 265.; Fehér—Éry—Kralovánszky 1962, 105.lh. ⁷ Bud.Rég. XIX(1959) 265. old. 24. kép. ⁸ Bud.Rég. XIX(1959) 265. ⁹ MNM 134/1908.1—44; MNM Hadtört. Napló 33/1908.1—30. — ez utóbbi tétel meglevő része a Fegyvertárban van. ¹⁰ MNM F 53.1008. ¹¹ MNM RK 134/1908.13, 15.; Vö.: Temesváry 1960, 49. ábra, 6, 50. ábra 6. ¹² MNM RK 134/1908.9. ¹³ MNM RK 134/1908.12. ¹⁴ MNM RK 134/1908.14, 18.; Vö.: Temesváry 1960, 47. ábra 6, 50. ábra 7. kép. ¹⁵ MNM F 54.2100, 2389, 2398. ¹⁶ MNM F 53.201, 212, 217, 249, 253, 266, 268. ¹⁷ MNM F 55.2858, 2887. ¹⁸ MNM F 53.1147.; Fehér—Éry—Kralovánszky 1962, 104. sz. lelőhely felvétele tévedés, hiszen a hivatkozott, meglevő kengyel XV—XVI. sz.-i. ¹⁹ MNM RK 134/1908.20. ²⁰ MNM É 3/1909.1—2.B. ²¹ MNM É 3/1909.3—4, 6.B. ²² MNM É 2/1909.5.A. ²³ Káldy-Nagy 1977, 40. 41.; Káldy-Nagy 1971, 12, 15. ²⁴ Káldy-Nagy 1977, 41. old. 11. lj. ²⁵ Kniezsa 1960, 24. ²⁶ Beke 1895, 1017—1020.reg. ²⁷ OL. Dl. 2932.; Anj.Okm. III. 182.; Bártfai Szabó 1938, 242.reg. ²⁸ OL. Dl. 87953.; Bakács 1982, 1389.reg. ²⁹ OL. Dl. 106083. (Budai kápt. prot.) 182. old.; Bártfai Szabó 1938, 1334.reg. ³⁰ OL. Dl. 106083 (Budai kápt. prot.) 187, 302. old.; Bártfai Szabó 1938, 1337, 1374.reg. ³¹ OL. Dl. 16378. ³² OL. Dl. 16509.; Bártfai Szabó 1938, 936.reg. ³³ Kolozsmonostori protokollum; Csánki 1890, 19. ³⁴ gr. Révay cs.l.; Bártfai Szabó 1938, 1236.reg. ³⁵ Lukinich 1937—1943, II. 201—205.; A rokoni kapcsolatokra I. 1516: OL. Dl. 106083. (Budai kápt. prot.) 355. old.; Bártfai Szabó 1938, 1391.reg. ³⁶ Illésházy lt.; Bártfai Szabó 1938, 1421.reg. ³⁷ Lib.reg. I. 101.; Bártfai Szabó 1938, 1487.reg. ³⁸ Káldy-Nagy 1971, 64.; Káldy-Nagy 1977, 24. és vö. 23.lj. ³⁹ OL. S-11. 717.1.; Pest m. műemlékei I. 286. ⁴⁰ OL. Dl. 106083. (Budai kápt. prot.) 302. old.; Bártfai Szabó 1938, 1374.reg.; 1519: Illésházy lt.; Bártfai Szabó 1938, 1421.reg.; 1528: Lib.reg. I. 101.; Bártfai Szabó 1938, 1487.reg. ⁴¹ Mon.Vat. I/1.384. ⁴² Körmenyi lt. Himffy-iratok 245. csomó; Bártfai Szabó 1938, 1055.reg.

5/13. KAMARAERDŐ: Kk ○ ? A

A Törökbálint—Hosszúréti-árok D-i oldalán egy három oldalán meredek lejtővel határolt, 30—40 m magas domb emelkedik. Budaörs 1766-ban készült térképén ezen a dombon — Budaörs és Csik határán — egy négyzet alakú, Rudera Castelli felirattal jelzett épületmaradványt ábrázolnak.¹ Ez vagy az 5/12. sz. lelőhely területén ábrázolt rom

azonosítható a XVI. század elején említett horhi nemesi kúriával (l. az 5/12. sz. lelőhelynél).

A szőlőkkel és gyümölcsösökkel beültetett dombtető Ny-i, törökbálinti határban fekvő részén egy kb. 26 × 20 m-es terület 0,3—0,4 m magasan kiemelkedik a környezetből. Itt a felszínen kevés apróra törött kődarabot és középkori tetőfedő cserepet láttunk. A kiemelkedő terület É-i szélén az 1,0—1,5 m hosszan megfigyelhető kövek valószínűleg fal maradványai. Az épületmaradvány K-i oldala a dűlőútnál volt, amelynek Ny-i partjában erős omladékréteget figyeltünk meg. A romterület átnyúlik K felé a budaörsi határba is, ahol egy zárt kertben sok kő, téglá és tetőfedőcserep töredékét rakták ki a néhány éve kialakított teraszokra. Az épület maradványaitól D-re kb. 30 m szélesen kevés, apróra törött cserepet találtunk. A fehér színű fazekakból származó perem- és csigavonalas díszítésű oldaltöredékek XIII—XIV. századiak² (*Bondár—Németh—Torma*, 1980.) Ásatás nélkül nem dönthető el, hogy ezek a cserepek a kastélyt megelőző időben itt állott kisebb településre utalnak, vagy a kastély korábbi keltezését teszik lehetővé.

¹ OL. S-11.717.1.; Pest m. műemlékei I. 286. ² SZFM 80.6. 1—4.

***

□ Ró ▼ Kk

A BTM munkatársai 1953-ban bronzkori település maradványait tárták fel a budaörsi repülőtér Ny-i részén és a repülőterétől D-re fekvő lakótelepen.¹ Ez a terület azonban közigazgatásilag Bp. XI. kerületéhez tartozik.

1817-ben a budaörsi Szőlőhegyen, közelebből ismeretlen helyen Mithras szentélyhez kapcsolható két feliratos kőemlék került elő. 1. Oltár, anyaga mészkő, felső párkányzatán bogyós levéldísz, abacusa sérült. Mag.: 85, sz.: 30, vast.: 23 cm. Felirata: D(eo) INV(icto) M(ithrae) / M(arcus) AVR(elius) FR(ONTINIAN)VS M(arcus) AVR(elius) / FRONTO MIL(ites) / LEG(ionis) II AD(iutricis) PRO S(alute) / SVA ET SVORVM / TEMP(lum) CONSTITV(erunt).² A III. sz. elején állíthaták.³ 2. Oltár, mészkő, díszítetlen, mag.: 64, sz.: 30 cm. Felirata: SOL(i) SOC(io) / M(arcus) AVR(elius) FRON/TINIANVS / ET M(arcus) AVR(elius) FR[O]/NTO MIL(ites) LEG(ionis) II AD(iutricis) FRATRES / TEMP(lum) CONST(ituerunt) ANTONINO / IIII CO(n)S(ule).⁴ A consulnév alapján 213-ban vagy 222-ben állították.⁵ A Mithras szentélyt építtető M.AVR.FRONTO és FRONTINIANVS Nagy Tibor szerint a LEG II. AD albertfalvai táborában teljesített szolgálatot.⁶ A két oltárkővel együtt egy dombormű is előkerült, mely a bikaölés jelenetét ábrázolja. Méretei: mag.: 99, sz.: 132, vast.: 21 cm.⁷

1905-ben ugyancsak a Szőlőhegyről újabb feliratos és domborműves töredékek kerültek az MNM-be. 1. Sírtábla töredéke, mészkő, mag.: 42, sz.: 31, vast.: 18 cm. Hiányos, de kiegészíthető felirata: [C(aius) IVL(ius)] MA[XIMI/ANV]S DE-

C(urio) C(oloniae) [AQ(uncensium) / PO]NTIFEX
C[VRAN/TE VX]ORE P[IENT(issime)].⁹ Készí-
tésének ideje a III. századra tehető. 2. Oltár
feliratos részének töredéke, anyaga mészkő, mag.:
47, sz.: 33, vast.: 28 cm. Meglevő felirata: SIL-
VAN[O] / AVTICLO [...].⁹ 3. Domborműves sír-
tábla(?) töredéke női fej maradványával, anyaga
mészkő, méretei 27 × 20 cm.¹⁰

1969-ben Ghimesy Margit budaörsi lakos két
domborműves töredéket ajándékozott az MNM-
nek. 1. Magas reliefben kidolgozott férfifej töredé-
ke homlokba fésült hajjal, orra hiányos. Valószí-
nűleg sírtáblához tartozott, anyaga mészkő, mére-
tei: 18,5 × 13,5 cm.¹¹ 2. Magas reliefben kidolgozott
női fej töredéke, közepén elválasztott hullámos
hajjal, orra szintén töredékes. Nagy valószínűség-
gel az előbbi darab párja. Anyaga mészkő, méretei:
20 × 12 cm.¹²

A Patek Erzsébet által említett budaörsi hagy-
mafejes fibulák valójában a Budaörsi úti laktanya
(Bp. XI. ker.) építéskor kerültek elő.¹³

A Höllrigl József által közölt budaörsi Árpád-
kori bögre lelőhelye is Bp. XI. kerületben fekszik.¹⁴
1874-ben a budaörsi „hegyek közt” talált török
rézpenz került az MNM-be.¹⁵

⁹ MNM Adattára 235.B.IV.; Rég.kut. 1953, 92—93. Ugyan-
csak a főváros területéről származnak a Schreiber 1972, 1.
kép 2.8—12.sz. alatt bemutatott budaörsi kora bronzkori
leletek. ¹⁰ Halitzky—Miller 1818, 225.; CIL III. 3383.;
Rómer—Desjardins 1873, 44.; Vermaseren 1960, 237. 1792.
sz. ¹¹ Barkóczi 1964, 281, 348, tévesen FRONTONIANVS
szerepel. ¹² Halitzky—Miller 1818, 225—226, részben eltérő
feloldással. ¹³ CIL III. 3384.; Rómer—Desjardins 1873, 45.;
Vermaseren 1960, 237—238, 1793. sz.; Barkóczi 1964, 281,
348. ¹⁴ Nagy 1958, 11, 17. o. 128. lj. ¹⁵ MNM RR 62.95.1.;
Nagy 1950, 83—86. 12. kép; Vermaseren 1960, 237. 1791. sz.
¹⁶ MNM 71/1905.1.; Mahler 1906, 46. ¹⁷ MNM 99.1886.11.
Óbuda-Hajógyár lelőhellyel, a CIL III. 10454. számon is így
szerepel, de az MNM 71/1905.4. tételszámon lelőhelye már
Budaörs. ¹⁸ MNM 71/1905.2. ¹⁹ MNM RR 69.1.1. ²⁰ MNM
RR 69.1.2. ²¹ Patek 1942, 258. vö. MNM 165/1914.1—7.
²² Höllrigl 1930, 153. old., 100. kép 3; MNM 24/1927
(Budaörs, Péterhegy lelőhellyel). ²³ MNM É 58/1874.2.;
Ortvy 1876, 130, jelenleg nem azonosítható.